

Микола Петрович БУКІН,

кандидат юридичних наук, доцент

(Національний університет цивільного захисту України, м. Харків)

ДО ПИТАННЯ ЕКОЦИДУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

У статті зазначено, що з початку повномасштабного вторгнення Україна зазнала безпрецедентних ударів не лише по цивільній інфраструктурі, закладам вищої освіти, унікальним вітчизняним підприємствам, але і по навколишньому середовищу.

Розглянуто положення Всесвітньої Хартії природи 1982 р. та Декларації Ріо-де-Жанейро про навколишнє середовище і розвиток 1992 р. Зазначено, що наразі в контексті наслідків повномасштабного збройного вторгнення постає потреба в переосмисленні положень даних міжнародних документів, зокрема в контексті засудження не лише використання певного озброєння, що несе в собі шкоду навколишньому середовищу, але і методів і тактики його застосування, зокрема в частині недопустимості цілеспрямованих атак на атомні електростанції, гідроелектростанції, біосферні заповідники, у тому числі атак у безпосередній близькості від них, коли збиття силами протиповітряної оборони ракети чи безпілотної літаки може призвести до непоправних для природи та всього людства наслідків.

Обґрунтовано недопустимість вчинення екоциду не лише в умовах війни, але і в мирний час. Проаналізовано прояви екоциду в Україні в умовах повномасштабного вторгнення, зокрема пряме руйнування гідроелектростанцій і спроб пошкодження атомних електростанцій (підрив у 2023 році російською армією Каховської гідроелектростанції); непрямі наслідки ракетних обстрілів, до яких належить ускладнений доступ населення до питної води, належних санітарних умов, електроенергії, погіршення якості повітря.

Ключові слова: екоцид, повномасштабне вторгнення, воєнний стан, кримінологічна оптика, навколишнє середовище.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення екологічної безпеки в умовах сучасних глобальних екологічних викликів людству є однією з пріоритетних для будь-якої країни. Наслідком будь-якого екологічного правопорушення є зміна навколишнього середовища. Антропогенне та техногенне навантаження на навколишнє природне середовище призводить до збільшення кількості надзвичайних екологічних ситуацій, завдає шкоди здоров'ю людей і збитків економіці¹.

¹ Marko S. I. Current problems of combating environmental crime in Ukraine. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 8. С. 530. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/08/91.pdf>.

З початку повномасштабного вторгнення Україна зазнала безпрецедентних ударів не лише по цивільній інфраструктурі, закладам вищої освіти, унікальним вітчизняним підприємствам, але і по навколишньому середовищу. Так, за оцінками експертів «шкода, завдана збройною агресією рф природному середовищу у розрізі ресурсних напрямів, виглядає наступним чином: 11,8 млрд. грн. – забруднення ґрунтів; 844 млрд. грн. – засмічення земель відходами «війни»; 988,9 млрд. грн. – забруднення атмосферного повітря; 57,3 млрд. грн. – забруднення водних об'єктів»¹. Згоріли цінні ліси, обстрілами знищено унікальні природні ландшафти, наприклад, крейдові скелі в долині Сіверського Дінця. Театром бойових дій стали природні та біосферні заповідники узбережжя Азовського та Чорного морів. Достовірних даних про розміри збитків поки немає. Але є привід для занепокоєння, що деякі види зазнають безповоротних втрат².

Закономірно, що Україна прагне притягнути винних до відповідальності шляхом звернення до міжнародних судових інстанцій та створення механізмів для збору доказів. Екоцид має бути включений до переліку злочинів проти людяності та належним чином врегульований на міжнародному рівні, що сприятиме збереженню навколишнього середовища та безпеці людей³.

У царині вітчизняної кримінології широкому колу проблем, що постали перед українським суспільством з початком повномасштабного вторгнення, присвячені дослідження О. М. Бандурки, А. Б. Благої, О. В. Волошенюка, І. В. Кріцака, О. М. Литвинова, В. О. Навроцького, Ю. В. Орлова, В. В. Сокурєнка, В. О. Тулякова, Т. А. Шевчук, О. М. Шуміла, О. В. Щербанюка та інших дослідників. Проте бойові дії тривають, ворог продовжує обстрілювати цивільну інфраструктуру та спричиняти велику шкоду природі, що актуалізує дослідження екоциду в умовах повномасштабного вторгнення.

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути питання екоциду в умовах повномасштабного вторгнення. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: дослідити погляди науковців на сутність і наслідки екоциду в сучасному світі; проаналізувати положення окремих міжнародних документів у сфері охорони навколишнього середовища; визначити прояви екоциду в умовах повномасштабного вторгнення.

Виклад основного матеріалу. Від стародавньої єгипетської династії до сучасної епохи спостерігаються війни, і всі вони мають наслідки для

¹ Екологічний тероризм рф в Україні – збитки за даними Держекоінспекції // АрміяInform: сайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/26/ekologichnyj-teroryzm-rf-v-ukrayini-zbytky-za-danymy-derzhekoinspekciyi/>.

² Davydova A., Vasil'juk O. Ecocide The war in Ukraine and its consequences for the environment. UWEC. 2023. Vol. 14. URL: https://www.researchgate.net/publication/372405367_Ukraine_War_Environmental_Consequences_Journal_UWEC_issue_No14_articles_accessible_on_the_web-site-Ekologiceskie_posledstvia_vojny_v_Ukraine_Zurnal_UWEC_Vypusk_No14_stati_dostupny_na_sajte.

³ Duiunova T., Voznyk M., Koretskyi S., Chernetska O., Shylinhov V. International humanitarian law and ecocide: the war in Ukraine as a case study. *European Journal of Environmental Sciences*. 2024. № 14 (1). P. 14–23. URL: https://karolinum.cz/data/clanek/12782/EJES_14_1_0014.pdf.

матері-природи, такі як вирубка лісів, втрата біорізноманіття, ерозія ґрунту та забруднення повітря. Серед конфліктів, які особливо відзначаються впливом на навколишнє середовище, є війна у В'єтнамі, війна в Перській затоці та сучасна війна в Україні, які розглядаються як приклади екоциду в сучасному контексті. Екологічна небезпека виникає через війни, прямі руйнівні дії на навколишнє середовище, як-от бомбардування, застосування хімічної зброї тощо¹.

При цьому важливо зазначити, що в кримінологічному контексті важливим є формування цілісного розуміння не лише наслідків екоциду, але і його глибинних витоків, сформованих у специфічному дискурсі, наративах, що вже декілька десятиліть поширюються у російському суспільстві, укорінюючись у сфері освіти, культури, трансформуючи мислення мас і спрямовуючи його в окресленому всеохоплюючим механізмом пропаганди напрямі. У цьому контексті важливим є погляд на окреслену проблему крізь кримінологічну оптику, що являє собою «міждисциплінарний спосіб бачення проблем відтворення злочинності в умовах війни, завдяки якому здійснюється ґносеологічна розмітка, визначаються найсуттєвіші пізнавальні орієнтири, установки, доктринальні, методологічні варіативи, прикладні проблеми кримінально-превентивного формату. Ця розмітка забезпечила визначення найбільш значущих з точки зору феноменології та детермінації злочинності факторів, обставин, ознак злочину агресії, кримінальних правопорушень, пов'язаних з війною, тенденцій змін у криміногенній обстановці та маркерів функціонування системи протидії злочинності»².

Так, розглядаючи проблему екоциду в умовах повномасштабного вторгнення крізь кримінологічну оптику, слід зазначити, що основною причиною виникнення суспільних протиріч економічного, політичного та соціального характеру в сучасній Україні є насамперед військова агресія, прояви якої також формують окремі протиправні дії щодо довкілля. Екологічна злочинність – соціально-правове, суспільно небезпечне явище, пов'язане з екологічним ризиком та/або екологічною шкодою, що створює загрозу екологічній безпеці суспільства, завдає або може завдати шкоди довкіллю та здоров'ю людини, підриває біологічні основи життя на Землі³. При цьому в сучасних умовах для України важливо, щоб масштабні наслідки воєнних злочинів проти довкілля були визнані світовою спільнотою. Очевидно, що без створення дієвих міжнародних механізмів протидії екоциду та іншим воєнним злочинам, які мають глобальний масштаб і негативні наслідки, саме лише визначення зазначених негативних явищ у Кримінальному кодексі України не дозволить отримати репарації від

¹ Wirtu Y., Abdela U. Impact of war on the environment: ecocide. *Frontiers in Environmental Science*. 2025. № 13. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/environmental-science/articles/10.3389/fenvs.2025.1539520/full>

² Орлов Ю. В. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри : монографія / Кримінол. асоц. України. Харків : Право, 2023. С. 6.

³ Marko S. I. Current problems of combating environmental crime in Ukraine. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 8. С. 530. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/08/91.pdf>.

країни-агресора, спрямовані на відновлення України¹.

Водночас на рівні міжнародного співтовариства ще у 1982 р. було прийнято Всесвітню Хартію природи, яка закріплювала, що людство є частиною природи, і життя залежить від безперерйного функціонування природних систем, які забезпечують постачання енергії та поживних речовин, цивілізація є корінням у природі, яка сформувала людську культуру та вплинула на всі мистецькі та наукові досягнення, і життя в гармонії з природою дає людині найкращі можливості для розвитку її творчості, а також для відпочинку та розваг².

Декларація Ріо-де-Жанейро про навколишнє середовище і розвиток 1992 року закріплює, що відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй і принципів міжнародного права держави мають суверенне право розробляти власні ресурси відповідно до своєї власної політики в галузі охорони навколишнього середовища та розвитку, а також відповідають за те, щоб діяльність у межах їх юрисдикції чи контролю не завдавала шкоди навколишньому середовищу інших держав або територіям за межами національної юрисдикції³. Водночас наразі в контексті наслідків повномасштабного збройного вторгнення, за якими може спостерігати весь світ, постає потреба в переосмисленні положень даних міжнародних документів, зокрема в контексті засудження не лише використання певного озброєння, що несе в собі шкоду навколишньому середовищу, але і методів і тактики його застосування, зокрема в частині недопустимості цілеспрямованих атак на атомні електростанції, гідроелектростанції, біосферні заповідники, у тому числі атак у безпосередній близькості від них, коли збиття силами протиповітряної оборони ракети чи безпілотної може призвести до непоправних для природи та всього людства наслідків.

У світлі окреслених вище міжнародних документів та з огляду на актуальні вітчизняні безпекові реалії вітчизняними науковцями було сформовано розуміння екологічної безпеки держави як стану захищеності кожної людини, суспільства, держави і природи від надмірної небезпеки для навколишнього природного середовища, тобто збереження та захист життєдіяльності, інтересів людини та навколишнього середовища від негативних антропогенних і природних наслідків, що є важливою складовою безпеки держави. Разом із поняттям «екологічна безпека» існує поняття «екологічна модернізація» як подолання негативних впливів на довкілля з боку індустріального суспільства шляхом трансформації останнього за допомогою новітніх технологій⁴. В Україні екологічна

¹ Там само. С. 531.

² World Charter for Nature: A/RES/37/7 48th plenary meeting 28 October 1982. URL: <https://ejc.orfaleacenter.ucsb.edu/wp-content/uploads/2018/03/1982.-UN-World-Charter-for-Nature-1982.pdf>.

³ Rio Declaration on environment and development 12 August 1992. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151.26_Vol.I_Declaration.pdf.

⁴ Bezpalova O., Onopriienko S., Tarasov S., Zavalna Z., Starynskyi M. State environmental security in national and globalization aspects. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2020. № 9 (3). P. 797. DOI: [https://doi.org/10.9770/JSSI.2020.9.3\(6\)](https://doi.org/10.9770/JSSI.2020.9.3(6)).

модернізація може також охоплювати питання відновлення зруйнованої інфраструктури з максимальним дотриманням екологічного підходу.

Як зазначають науковці, сучасні людські технічні можливості можуть спричинити екоцид світового масштабу. Слід теоретично обґрунтувати той факт, що екоцид слід вважати злочином, який спрямований проти всього людство. Концепція екоциду виникає в контексті теорії війни та права¹.

О. М. Шуміло справедливо зазначає: «Екоцид має бути віднесений до найтяжчих міжнародних злочинів, вчинення якого є підставою для міжнародно-правової відповідальності держав і кримінальної відповідальності індивідів (юридичних та фізичних осіб). Розпочато шлях внесення статті щодо екоциду до Римського статуту, адже це стане ефективним механізмом притягнення до відповідальності МКС не тільки під час військових дій, а й у мирний час. Для боротьби та попередження такого злочину необхідна співпраця всіх держав світу із включенням до карних законів статті щодо складу злочину – екоцид»².

У контексті недопустимості можливості вчинення екоциду не лише в умовах війни, але і в мирний час слід звернути увагу на позицію Л. Теклаффа про те, що термін «екоцид» був вперше введений для класифікації масового руйнування навколишнього середовища під час війни. Якщо самий масштаб завданої шкоди є відмінною рисою екоциду, стверджується, що цей термін можна виправдано застосовувати до діяльності в мирний час, яка руйнує або завдає шкоди екосистемам у масовому масштабі. Хоча екоцид має довгу історію, він мало впливав на міжнародне право до появи катастрофічних розливів нафти в морі, ядерних аварій, забруднення повітря на великі відстані та загрози глобального потепління³.

Особливою є природа екоциду в умовах повномасштабного вторгнення в Україну. Специфіка українського протипу екоциду виявлена в рамках єдиної боротьби – антиімперської та екологічної боротьби за незалежність і процвітання. Під час війни протидія екоциду є складовою боротьби за національний суверенітет і територіальну цілісність країни. Після війни запобігання загрозам екоциду має стати невід'ємною частиною боротьби за стабільний мир і добробут⁴.

Водночас в Україні в умовах повномасштабного вторгнення екоцид проявляється у вигляді прямого руйнування гідроелектростанцій і спроб пошкодження атомних електростанцій, найбільш наглядним прикладом чого є підрив у 2023 році російською армією Каховської гідроелектростанції, «коли у воді опинилося 600 кв. кілометрів. До зони підтоплення потрапили АЗС, нафтобази, об'єкти промисловості, місця зберігання хімікатів. Також пошкоджена майже третина лісів, або понад 64 тисячі гектарів.

¹ Neira H., Russo L., Subiabre B. Ecocide. *Revista De Filosofia*. 2019. № 76. P. 127.

² Шуміло О. М. Перспективи встановлення юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо екоциду. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 5. С. 111.

³ Teclaff L. Beyond restoration – The case of ecocide. *Natural Resources Journal*. 1994. № 34 (4). P. 933

⁴ Karpenko, K. I., Hagengruber R. E., Nielsen C. R. Anthropological dimension of wartime ecocide: Ecofeminist methodological assessments. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2024. № 25. P. 84.

Першочергово на відновлення навколишнього середовища регіону потрібні 32 мільярди грн»¹. Станом на 2025 рік відомо, що «на деокупованій території Херсонщини визначили місця для буріння 50 нових свердловин, аби забезпечити місцеве населення питною водою у громадах де відсутнє водопостачання. В Україні почали розробляти два етапи проєкту відновлення Каховського гідровузла, у склад якого входить відбудова Каховської гідроелектростанції»².

Проте екоцид, який фактично вчиняється російською армією, охоплює не лише пряме знищення таких об'єктів, але і передбачає непрямі наслідки, до яких належить ускладнений доступ населення до питної води, належних санітарних умов. Проблеми з електроенергією, спричинені ракетними атаками, призводять до того, що споруди з очищення стічних вод працюють неефективно, що зумовлює потрапляння неочищених стічних вод та інших небезпечних хімічних речовин у річки, які розносять їх по всій Україні. Суттєво погіршується якість повітря. В умовах воєнного стану Міністерством довкілля та природних ресурсів України була затверджена спеціальна Методика розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди³.

Також в умовах повномасштабного вторгнення екоцидом, на наше переконання, можуть бути визнані і ті цілеспрямовані дії, які створюють умови для того, щоб населення використовувало для виживання інструменти і засоби, що загрожують довкіллю, наприклад, генератори. Варто вказати на те, що генератори «створюють викиди у атмосферне повітря забруднюючих речовин, у складі яких є оксиди азоту, оксиди сірки, чадний газ, вуглекислий газ, завислі частки, вуглеводні, сполуки свинцю. У багатьох житлових кварталах, що інтенсивно використовують генератори, ці показники перевищують гранично допустимі концентрації у 2-3 рази. Чадний газ, завислі частки проникають глибоко у легені і викликають захворювання дихальних шляхів. Особливу небезпеку створює поєднання локального забруднення приземного шару атмосфери з високими температурами та відсутністю вітру, що спостерігалось упродовж останньої двотижневої хвилі спеки»⁴. Не слід забувати і про шумове забруднення,

¹ У Міндовкілля назвали суму збитків через підрив росіянами Каховської ГЕС // Суспільне Новини: сайт. URL: <https://suspilne.media/919125-u-mindovkilli-nazvali-sumu-zbitkiv-cerez-pidriv-rosianami-kahovskoi-ges/>.

² У Міндовкілля назвали суму збитків через підрив росіянами Каховської ГЕС // Суспільне Новини: сайт. URL: <https://suspilne.media/919125-u-mindovkilli-nazvali-sumu-zbitkiv-cerez-pidriv-rosianami-kahovskoi-ges/>.

³ Про затвердження Методики розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди : наказ Міністерства довкілля та природних ресурсів України від 13 квітня 2022 року № 175 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-22#Text>.

⁴ Екологічні проблеми Боярської громади, що відкривають можливості для зеленої трансформації // Боярська міська рада: сайт. URL: https://boiarka-rada.gov.ua/gromada_trashed/misto/green-hub/ekologichni-problemy-boyarskoyi-gromady-shho-

адже рівень шуму, який створюють генератори, впливає на стан здоров'я населення, поведінку тварин і птахів.

Висновки. Таким чином, у кримінологічному контексті важливим є формування цілісного розуміння не лише наслідків екоциду, але і його глибинних витоків, сформованих у специфічному дискурсі, наративах, що вже декілька десятиліть поширюються у російському суспільстві, укорінюючись у сфері освіти, культури, трансформуючи мислення мас і спрямовуючи його в окресленому всеохоплюючим механізмом пропаганди напрямі.

В Україні в умовах повномасштабного вторгнення екоцид проявляється у вигляді прямого руйнування гідроелектростанцій і спроб пошкодження атомних електростанцій, найбільш наглядним прикладом чого є підлив у 2023 році російською армією Каховської гідроелектростанції. Проте екоцид, який фактично вчиняється російською армією, охоплює не лише пряме знищення таких об'єктів, але і передбачає непрямі наслідки, до яких належить ускладнений доступ населення до питної води, належних санітарних умов, електроенергії, погіршення якості повітря. В умовах повномасштабного вторгнення екоцидом можуть бути визнані і ті цілеспрямовані дії, які створюють умови для того, щоб населення використовувало для виживання інструменти і засоби, що загрожують довкіллю, наприклад, генератори.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Екологічний тероризм рф в Україні – збитки за даними Держекоінспекції // АрміяInform: сайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/26/ekologichnyj-teroryzm-rf-v-ukrayini-zbytky-za-danymy-derzhekoinspekcziji/>.

2. Екологічні проблеми Боярської громади, що відкривають можливості для зеленої трансформації // Боярська міська рада: сайт. URL: https://boiarka-rada.gov.ua/gromada_trashed/misto/green-hub/ekologichni-problemy-boyarskoyi-gromady-shho-vidkryvayut-mozhlyvosti-dlya-zelenoyi-transformacziyi/.

3. Орлов Ю. В. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри : монографія / Кримінол. асоц. України. Харків : Право, 2023. 252 с.

4. Про затвердження Методики розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди : наказ Міністерства довкілля та природних ресурсів України від 13 квітня 2022 року № 175 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-22#Text>.

5. У Міндовкілля назвали суму збитків через підри्व росіянами Каховської ГЕС // Суспільне Новини: сайт. URL: <https://suspilne.media/919125-u-mindovkill-a-nazvali-sumu-zbitkiv-cerez-pidriv-rosianami-kahovskoi-ges/>.
6. Шуміло О. М. Перспективи встановлення юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо екоциду. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 5. С. 106–112.
7. Bezpalova O., Onopriienko S., Tarasov S., Zavalna Z., Starynskyi M. State environmental security in national and globalization aspects. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2020. № 9 (3). P. 797–806. DOI: [https://doi.org/10.9770/JSSI.2020.9.3\(6\)](https://doi.org/10.9770/JSSI.2020.9.3(6)).
8. Davydova A., Vasil'juk O. Ecocide The war in Ukraine and its consequences for the environment. UWEC. 2023. Vol. 14. URL: https://www.researchgate.net/publication/372405367_Ukraine_War_Environmental_Consequences_Journal_UWEC_issue_No14_articles_accessible_on_the_website-_Ekologiceskie_posledstvia_vojny_v_Ukraine_Zurnal_UWEC_Vypusk_No14_stati_dostupny_na_sajte.
9. Duiunova T., Voznyk M., Koretskyi S., Chernetska O., Shylinhov V. International humanitarian law and ecocide: the war in Ukraine as a case study. *European Journal of Environmental Sciences*. 2024. № 14 (1). P. 14–23. URL: https://karolinum.cz/data/clanek/12782/EJES_14_1_0014.pdf.
10. Karpenko, K. I., Hagengruber R. E., Nielsen C. R. Anthropological dimension of wartime ecocide: Ecofeminist methodological assessments. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2024. № 25. P. 84–99.
11. Marko S. I. Current problems of combating environmental crime in Ukraine. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 8. С. 529–533. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/08/91.pdf>.
12. Neira H., Russo L., Subiabre B. Ecocide. *Revista De Filosofia*. 2019. № 76. P. 127–148.
13. Rio Declaration on environment and development 12 August 1992. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf.
14. Teclaff L. Beyond restoration – The case of ecocide. *Natural Resources Journal*. 1994. № 34 (4). P. 933–956.
15. Wirtu Y., Abdela U. Impact of war on the environment: ecocide. *Frontiers in Environmental Science*. 2025. № 13. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/environmental-science/articles/10.3389/fenvs.2025.1539520/full>.
16. World Charter for Nature: A/RES/37/7 48th plenary meeting 28 October 1982. URL: <https://ejc.orfaleacenter.ucsb.edu/wp-content/uploads/2018/03/1982.-UN-World-Charter-for-Nature-1982.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2025

Mykola P. BUKIN,

PhD in Law, Associate Professor

(National University of Civil Defense of Ukraine, Kharkiv, Ukraine)

ON THE ISSUE OF ECOCIDE IN THE CONTEXT OF FULL-SCALE INVASION

The article states that since the beginning of the full-scale invasion, Ukraine has suffered unprecedented blows not only to civilian infrastructure, higher education institutions, unique domestic enterprises, but also to the environment.

The provisions of the World Charter for Nature 1982 and the Rio de Janeiro Declaration on Environment and Development 1992 are considered. It is noted that currently, in the context of the consequences of a full-scale armed invasion, there is a need to rethink the provisions of these international documents, in particular, in the context of condemning not only the use of certain weapons that harm the environment, but also the methods and tactics of their application, in particular, in terms of the inadmissibility of targeted attacks on nuclear power plants, hydroelectric power plants, biosphere reserves, including attacks in the immediate vicinity of them, when the downing of a missile or drone by air defense forces can lead to irreparable consequences for nature and all of humanity.

The admissibility of the possibility of committing ecocide not only in wartime, but also in peacetime is substantiated. The manifestations of ecocide in Ukraine in the context of a full-scale invasion are analyzed, in particular, the direct destruction of hydroelectric power plants and attempts to damage nuclear power plants (the explosion of the Kakhovka hydroelectric power plant by the Russian army in 2023); indirect consequences of rocket attacks, which include difficult access for the population to drinking water, proper sanitation, electricity, and deterioration of air quality.

Key words: *ecocide, full-scale invasion, martial law, criminological optics, environment.*